

v.d.c.
T^H. J. J. G O R I.

OVER NEUSONTSTEKING

VEROORZAAKT DOOR DE ONTWIKKELING

VAN

VLIEGENLARVEN IN ZIJNE HOLTEN.

(RHINITIS PSEUDO-PARASITICA.)

OVER NEUSONTSTEKING
VEROORZAAKT
DOOR DE ONTWIKKELING VAN
VLIEGENLARVEN IN ZIJNE HOLTEN.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Geneeskunde,

AAN DE

HOOGESCHOOL TE GRONINGEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

W. M. H. SÄNGER,

*Doctor in de Genees-, Heel- en Verloskunde, Gewoon Hoogleraar
in de Faculteit der Geneeskunde.*

TEGEN DE BEDENKINGEN DER FACULTEIT IN HET OPENBAAR
TE VERDEDIGEN

DOOR

THOMAS JOANNES JOZEF GORI,

Arts en oud-Officier van Gezondheid.

Geboren te Amsterdam.

OP ZATERDAG 26 FEBRUARI 1876, DES NAMIDDAGS TEN 3 UUR.

BREDA,
BROESE & COMP.
1876.

VOORWOORD.

Na eene vijfjarige praktijk tusschen de keerkringen in het Vaderland teruggekeerd zijnde en mij verplicht ziende er te blijven, trachtte ik den titel van Doctor in de Geneeskunde te erlangen.

Van hare Faculteit aan de Hoogeschool te Groningen mocht ik hierbij welwillende medewerking ondervinden. Daarvoor breng ik Haar, en inzonderheid U, geachte Promotor KOOYKER! mijn openlijken dank.

Ook betuig ik allen mijne erkentelijkheid, die mij de behulpzame hand geboden hebben bij het opsporen van bouwstoffen voor de studie van mijn onderwerp.

G.

In het begin van 1872 kwam J.. S... mij een paar maal raadplegen over eene zweer aan zijn rechtersvoet, die hem sinds jaar en dag kwelde. Volgens zijn verhaal had hij te vergeefs tot genoemd tijdstip hiervoor een aantal geneesmiddelen, zoowel in- als uitwendige, aangewend, ja zelfs enkele »kuren" doorstaan, hem door onderscheidene deskundigen en kwakzalvers (!) voorgeschreven.

Daar de zweer ter hoogte van den binnenkel zat, waardoor zij hem zoowel in het dragen van schoeisel, als vooral bij het gaan hinderlijk was, had hij moeite noch kosten willen sparen om ervan bevrijd te worden. Hoewel tot dusverre niets had mogen baten, zoo wilde hij de hoop nog niet opgeven.

Hij was de 20jarige zoon van Europeesche kolonisten (*), sterke en gezonde menschen, die eene kleine boerderij dreven, even buiten de stad Paramaribo aan den rijweg naar Kwatta (?) gelegen. J. woonde bij hen in. Hij werkte echter als kleermakersknecht in de stad, en moest derwaarts dagelijks een klein half uur ver loopen. Het is licht te begrijpen, dat de voetzweer hem bij die tochten heen en weer al zeer slecht te stade kwam. In zijne jeugd zoude hij dikwijls aan dusgenaamde »klieren" geleden hebben.

Het scheen mij toe, dat patient van eene zwakke constitutie was. Zijn dikke neus en lippen, zijne vuilbleeke geelaatskleur, zijne magere ledematen en weinig ontwikkelde spieren, een halitus nasi ingratus, gaven mij reden om aan te nemen, dat zijne zweer in een scrophuleuzen bodem wortelde. Met het oog op deze bevinding, in verband met

hetgeen hij mij over de vroegere behandeling van zijn lijden mededeelde, meende ik te mogen besluiten, dat het niet slagen daarvan vooreerst aan eene minder doelmatige voedingswijze en ten anderen aan het niet verleenen van de gewenschte rust aan het lijdende deel moest toegeschreven worden. Ik ried hem dus aan eene ruime voeding met dierlijke spijsen en eene horizontale ligging van het zieke lid. In hoeverre hij het eerste deel van dien raad opgevolgd heeft, konde ik bezwaarlijk nagaan; zooveel is zeker, dat zijne ouders door hun bedrijf wel in staat waren hem overvloed van melk en eieren te verschaffen. Daarentegen bleek het mij weldra, dat het andere deel van mijn advies door hem in den wind geslagen werd. Kortens tijd daarna werd hij echter door den drang der omstandigheden genoopt die rust aan het zieke deel te verschaffen, welke hij er eigener beweging niet aan had willen geven. Een belangrijk algemeen lijden kwam hem namelijk dagen achtereen aan zijne sponde kluisteren.

Den 29sten Maart liet hij mij verzoeken ten zijnent te komen. Ik vond hem te bed, half overeind zittende, klagende over een algemeen gevoel van ziekte, pijn in de keel, vooral bij het slikken, en verkoudheid in den neus. De nasale klank van zijne stem viel mij al dadelijk op, zoo ook eene geringe zwelling van het onderste gedeelte van den neus. De randen der neusopeningen, zoomede het aangrenzende deel der bovenlip, waren eenigszins rood, gezwollen, hier en daar ontveld.

Patient voelde onophoudelijk behoefte om zijn neus te snuiten; daarbij kwam echter telkens maar weinig bloedig slijm te voorschijn; hij moest dikwijls niezen; gedurende de laatste 24 uur had hij nu en dan een weinig uit zijn neus gebloed. Het slijmvlies van den neus was dik gezwollen en hoogrood van kleur; dit was ook het geval met het slijmvlies der keel; de roodheid en zwelling strekten zich hier over de beide amandelen, maar vooral over het zachte gehemelte en de huid uit.

Behalve genoemde plaatselijke verschijnselen en die aan den rechtervoet — waar ik de zweer in statu quo vond, — waren er nog algemeene te bespeuren. Patient had namelijk matige koorts, die zich uitte door verhoogde eigene warmte, droge, heete huid, snellen, vollen en menigvuldigen pols (92 p. m.), een algemeen gevoel van ziek zijn, weinig eetlust en tamelijk veel dorst. Zijn lijden was den vorigen dag begonnen; hij had in den afgelopen nacht weinig geslapen; sedes waren er in geene 2 dagen geweest. Hij klaagde volstrekt niet over hoofdpijn. Rust te bed; ruim gebruik van limonade; waterbrak (*). Voor keelspoeling eene aluinoplossing. Inwendig pillen van chinine met podophylline.

Den volgende morgen (30 Maart) patient andermaal wilkende bezoeken, kwam zijne moeder mij aan het hek van het erf te gemoet, om mij mede te deelen, dat haar zoon een slechten nacht doorgebracht had, en zeer ziek was; hij had steeds overeind in bed moeten zitten, zoo benauwd had hij het gehad; hij had niets geslapen. Ik vond patient met het bovenlijf voorovergebogen in zijn bed zitten. Zijn geheele neus is thans dik en gezwollen; een bloedig slijm loopt er uit de neusgaten, vooral uit het rechter; de oogen staan waterig. Wil hij achterover gaan liggen, dan moet hij hoesten, daar hem, volgens zijn zeggen, het water in de keel loopt. Hij kan volstrekt niet door den neus ademen; zijne ademhaling is versneld en menigvuldig, en geschiedt door den geopenden mond. Wel zegt hij, dat zijne keel hem minder pijn doet, ook dat het slikken minder moeilijk valt, maar voor het overige voelt hij zich veel zieker dan gisteren en afgemat. Hij heeft nog koorts: P. = 98, T. = 38.5. Hij gevoelt thans ook spanning in het voorhoofd. Eens zijn er sedes geweest. De overige verschijnselen als gisteren.

Deze bevinding doet mij twifelen aan de juistheid mijner diagnose van den vorigen dag: *angina catarrhalis et coryza*

acuta. Naar eene oorzaak zoekende, waarin de aanleiding zou kunnen liggen tot zulke hevige en buitengewone verschijnselen, komt mij ook voor den geest een geval door een mijner vroegere ambtgenooten bij de zeemacht ⁽⁵⁾ vóór jaren in dezelfde kolonie waargenomen, en dat zich door dergelijke belangrijke afwijkingen van het reukorgaan zou gekenmerkt hebben. Ik kende dit geval, waarvan de traditie bij de zeemacht trouw bewaard is, slechts van hooren zeggen. Ik vraag patient, of hij ook weet of het een of ander insect in zijn neus gevlogen of gekropen is. En waarlijk, hij behoeft zich niet lang te bedenken om mij mee te deelen, dat hij, een kleine veertien dagen geleden, terwijl hij 's middags in de schaduw lag te slapen, plotseling gewekt werd door het gevoel van hevige kriebeling in den neus, waaruit terstond daarop eene vlieg gevlogen was.

Ik stel andermaal een onderzoek van het inwendige van den neus in, maar krijg niets anders in het oog dan een hoogrood en gezwollen slijmvlies en eene bloedige slijm-massa; voor een nauwkeuriger onderzoek heb ik de hulpmiddelen niet bij mij. Toch aarzel ik niet als zeer waarschijnlijke diagnose: *rhinitis pseudo-parasitica* ⁽⁶⁾ te stellen, en schrijf eene sol. ac. phenic., 1:60, voor met de belofte die oplossing 's middags door zijn neus te komen spuiten.

Dien dag patient andermaal bezoekende, vind ik zijne koorts toegenomen: P. = 104, T. = 39,1. Zijn neus is nog meer gezwollen en hooger van kleur; de zwelling strekt zich ook over de aangrenzende gedeelten der wangen uit. De zwelling en roodheid van het zachte gehemelte en de huid zijn toegenomen; het slikken valt den lijder moeielijk en doet hem pijn. Gemis aan eetlust; hevige dorst; groot gevoel van zwakte. Ik spuit met kracht en bij herhaling de voorgeschreven solutie door de beide neusgaten; er wordt hierbij eene groote massa bloedige slijm ontlast. Patient voelt zich daarna eenigszins verlicht en minder benauwd. Dec. cort. per. chinin; melkdiët.

's Avonds na mijn vertrek en gedurende den nacht ontlasten zich achtereenvolgens uit de neusgaten van den lijder, tot zijne en zijner huisgenooten niet geringe verbazing, een 32tal *levende* »wormen,» die mij den volgenden dag ver-toond werden, en mij voorkwamen larven van het een of ander insect te zijn.

Patient had dien nacht geen oogenblik kunnen slapen, verontrust als hij werd door de aanhoudende kriebeling in den neus, het niezen, den voortdurenden slijmloop uit dat orgaan. In eene voorovergebogen houding, door kussens in den rug gesteund, zat hij uren achtereën in zijn bed op, terwijl een heirleger van muskieten hem voortdurend aanviel, nu (31 Maart a. m.) vind ik hem omgeven door een zwerm van vliegen, die met groote moeite door zijne huisgenooten van hem afgehouden worden. Zijne koorts is toegenomen: P. = 112, T. = 39,6; ademhaling benauwder en versneld = 30. Hij klaagt over hevige spanning boven de oogen en den neus. Dit orgaan is nog meer gezwollen dan gisteren; behalve de wangen nemen nu ook de oogleden aan die zwelling deel; de oogen staan waterig; aanhoudend niezen; het slijmvlies van huid en zachte gehemelte is dik gezwollen, hoogrood en zeer pijnlijk; niet alleen het slikken, maar zelfs het spreken doet hem nu pijn. Een dunbloedig-slijmig, eenigszins stinkend vocht vloeit onophoudelijk uit zijne neusgaten. Patient hoest alleen dan, wanneer hij achterover wil gaan liggen.

Ik tracht thans door aanwending van de neusdouche, volgens WEBER, de reeds gemelde oplossing door de neusholten te stuwen, in de hoop hierdoor de waarschijnlijk nog aanwezige larven uit te drijven; maar het terugkeerende vocht voerde slechts eene groote hoeveelheid slijm met zich. Ik verzoek hierop patient's vader met kracht eene groote hoeveelheid tabaksrook in de neusgaten te blazen, en dit ook na mijn vertrek van tijd tot tijd te herhalen. Bouillon; melk met brandewijn; een ei.

31 Maart p. m. Sinds mijne ochtendvisite zijn een achttal larven uit den neus gekropen. De verschijnselen zijn echter in hevigheid toegenomen; de gezwollen neus en aangrenzende deelen zijn glanzend rood gespannen; de art. angularis ziet men aan weerskanten van den neus sterk kloppen; de watervaatsklieren aan de onderkaak en in den hals zijn gezwollen en pijnlijk bij aanraking.

Wegens het toenemend gevoel van zwakte kan patient niet meer opzitten in zijn bed; hij ligt nu half voorovergebogen op de linkerzijde. Van tijd tot tijd moet hij hoesten. Hij klaagt zeer over pijn in de keel bij het slikken en spreken, ook over een gevoel van pijnlijk steken in het rechteroor. Zijn pols is minder vol en weeker = 118, T. = 40, R. = 32. Patient heeft wat bouillon en melk met brandewijn gebruikt.

Evenmin als heden morgen heeft thans de aanwending der neusdouche eenig daadlijk gunstig effect, wat het uisdrijven der larven betreft. De tabaksrook-inblazingen worden voortgezet.

1 April a. m. De lijder verhaalt mij, dat er gedurende den nacht ruim tachtig larven te voorschijn zijn gekomen; die, welke hij mij vertoonde, waren veel grooter dan die ik den vorigen dag gezien had. Desniettemin zijn de verschijnselen toegenomen in aantal en hevigheid. Grootte zwakte. De zwelling heeft zich nu ook over het supraorbitale gedeelte van het voorhoofd uitgebreid; de oogen zijn door de zwelling der leden half gesloten. De gezwollen neus is donkerrood en zeer pijnlijk. Ook klaagt patient over pijnlijke spanning in het voorhoofd. De pijn heeft zich uit de keel over den geheelen hals verbreid. Pols zeer snel, tamelijk klein = 120, T. = 40; ademhaling oppervlakkig, moeielijk en snel = 34. Geene sedes. It. dec. cort. per. c. addit. aeth. acet. Iter. inject. c. ac. phenic. sol.; clysm.; voortzetting der tabaksrook-inblazingen.

P. m. In den loop van den dag zijn er nog enkele larven te voorschijn gekomen. Dezelfde plaatselijke verschijnselen; er is nog al bloed met het slijm uit den neus ontlast. Nu en dan stekende pijn in het rechteroor. Pols klein en zwak = 102, T. = 39,1. Zijne moeder verhaalt mij, dat hij van tijd tot tijd ingesluimerd was, en zijne handen dan in bevende beweging waren. Eens sedes. Dezelfde medicatie. Daarenboven koudwateromslagen op den gezwollen neus.

2 April a. m. Patient heeft voor het eerst sinds dagen wat geslapen; hij zegt veel gedroomd te hebben. Er zijn 21 larven uit den neus gekropen; zij komen er nu, volgens zijn zeggen, gemakkelijker uit. Slijmvloed en bloeding uit den neus afgenomen; slikken en spreken gemakkelijker; koorts verminderd: T. = 38,1, P. = 86; ademhaling gemakkelijker = 22; groote zwakte. Dezelfde medicatie.

2 April p. m. Geringe koortsverheffing: T. = 38,6, P. = 100, R. = 22; slikken gemakkelijker; halsklieren minder gezwollen; zwelling van het voorhoofd en de wangen afgenomen; pijn in de nekstreek. Patient gevoelt zich uiterst zwak, is slaperig, en vervalt nu en dan in een zacht ijlen. Dezelfde therapie.

3 April. In den afgelopen nacht nu en dan geslapen; veel droomen, stil delirium. Er zijn 12 larven uit den neus gekropen. Heden morgen gevoelt patient zich beter; hij begint trek in eten te krijgen; slikken en praten vallen hem gemakkelijk. De zwelling van den neus, vooral aan de rechterzijde, is verminderd; de oogleden zijn oedemateus opgezet, vooral die der linkerzijde; muceuse afscheiding van de bindvliesen. Keelslijmvlies veel minder rood en gezwollen. Voortdurende klachten over pijn in den nek. Dezelfde therapie.

4 April. Sinds gisteren nog 22 larven uit den neus gekropen. 's Nachts rustig geslapen; hij gevoelt zich verkwikt, vrolijk en opgewekt; goede eetlust. Er komt geen bloed

meer uit den neus, wel muco-pus. Halitus nasi ingratus is afgenomen. De vliegen rondom patient's bed zijn in aantal veel verminderd. Eens sedes. Patient heeft vóór in den nek gevoeld. Geene koortsverschijnselen. Dezelfde therapie.

5 April. Er zijn in de laatste 24 uur slechts 5 larven te voorschijn gekomen; drie uit den neus, twee langs de keel en den mond. Patient heeft goed geslapen. Eetlust bijzonder goed. Behalve ter hoogte van het onderste gedeelte der neusbeenderen is de zwelling van het aangezicht verdwenen. Ter genoemde plaatse is de huid ook nog rood. Afscheiding van muco-pus minder. Halitus nasi ingratus gering. Het slikken en spreken zonder bezwaar. Nekpijnen veel minder. Dezelfde therapie. Melk, eieren, wijn.

6 April. Patient neemt in beterschap toe. Geene larven uit den neus gekomen.

7 April. Patient zit op vóór zijn bed. In het laatste etmaal kwamen er slechts 2 larven uit de neusholte, de een voelde hij in de keel en werd door hem opgeslikt, de andere kroop van voren uit den neus. Er loopt geen muco-pus meer uit den neus. Wel is die stof nog na het snuiten op den neusdoek aanwezig; echter vrij van bloed. Halitus nasi ingratus nauwelijks te bespeuren. Patient klaagt over zwakte en duizeligheid als hij gaan wil. IJzer met chinine. Plaatselijk dezelfde therapie.

9 April. Sinds 2 dagen zijn er geene larven meer te voorschijn gekomen. Behalve eene geringe muco-purulente afscheiding uit den neus en de algemeene zwakte zijn alle andere ziekteverschijnselen verdwenen.

Nu en dan wordt er nog met de solut. ac. phenic. door den neus gespoten.

Eene krachtige voeding en het gebruik van wijn en van ijzer met chinine gedurende eenigen tijd worden hem aangeraden.

Spoedig zag patient er veel beter uit dan ik hem vroeger, vóór zijne laatste ziekte, gekend had.

Middelerwijl was ik in de gelegenheid geweest, ten gevolge van patient's voortdurend verblijf in bed, den invloed eener rustige houding op den zieken voet na te gaan. De zweer zag er bij mijne laatste bezoeken wel minder geïrriteerd uit, maar hare grootte was dezelfde gebleven. Wellicht dat patient's algemeen lijden gedeeltelijk de schuld ervan was, dat ik in mijne verwachtingen teleurgesteld werd. Hoe dit ook mocht wezen, ik meende te mogen aannemen, dat door rust in de gewone *horizontale* ligging mijn doel niet zou bereikt worden. Ik behield mij dan ook voor dit op eene andere wijze te beproeven. Doch daar ik het voor patient's algemeenen toestand voorloopig beter oordeelde, dat hij, bij eene krachtige voeding, ook beweging in de open lucht nam, zoo stelde ik de voorgenomen behandeling tot een later tijdstip uit.

Ruim 2 maanden daarna nam ik J. S. weer onder behandeling. De zweer aan den rechtersvoet was toen als volgt: zij had eene onregelmatig ronde gedaante; haar doormeter bedroeg hoogstens $1\frac{1}{2}$ Par. duim; haar omtrek was blauwachtig rood en gezwollen; hare randen waren eeltachtig verdikt; de grond was vuilgrijsachtig van kleur en scheidde slechts weinig dunne, meer slijmige dan etterachtige stof af; hare levensuiting was traag.

Ik liet patient eene half zittende, half liggende houding aannemen, met het rechter onderste lid steunende tegen een hellend vlak, op zulk eene wijze, dat de voet ter hoogte van de oogen stond, en het lid zelf met den horizont een hoek van ongeveer 35° maakte. De zweer moest patient eenvoudig bedekken met linnen kompresjes in regenwater gedoopt. Nadat patient gedurende zeven dagen in die houding vertoefd had, en inmiddels de zweer er veel beter begon uit te zien,

de zwelling en wankleurigheid van den omtrek afgenomen, het eeltachtige van den rand nagenoeg verdwenen, de grond vlakker en de afscheiding etterachtig geworden was, begon hij te klagen over eene vrij hevige pijn, die in den grooten toon met een kloppend gevoel opkwam, en van hier langs het been als het ware naar boven kroop.

Eerst kwam de pijn 's avonds ten 6 ure ongeveer op, later tegen acht ure, en eindelijk ten 10 ure. Nadat patient 4 dagen achtereen telken avond acht grein chinine gebruikt had, hield genoemd verschijnsel op hem te kwellen.

1 Juli. De pijnen zijn niet teruggekeerd. De zweer is kleiner geworden, de omtrek is niet meer gezwollen, slechts pleksgewijze eenigszins donkerder dan de overige huid gekleurd; de eeltachtige rand is verdwenen; er hebben zich in den grond der zweer goede vleeschheuvels gevormd; er bestaat eene geringe purulente afscheiding. Uit den vlakken rand begint zich een laagje opperhuid over de zweer te verbreiden. Met een glad gemaakt kristal van sulphas cupri wordt de grond der zweer dagelijks even aangeraakt. Een paar dagen daarna was het ulcus geheel gesloten. Een uitdrijvend verband, bestaande uit eene laag watten en een flanelen zwachtel, wordt nu van de toonen af tot de knie toe aangelegd, waarop aan patient toegestaan wordt te loopen, mits hij 's nachts aan het been de beschreven hellende houding geve. Nog eenigen tijd daarna droeg hij dit verband. De zweer bleef voortaan gesloten, waarvan ik mij op onderscheidene tijdstippen heb kunnen overtuigen.

Toen ik onlangs mijne aantekeningen over bovenstaand geval onder de oogen kreeg, kwam de wensch andermaal bij mij op om na te sporen, wat andere waarnemers omtrent *rhinitis pseudo-parasitica* hebben opgeteekend. Vroeger, tijdens mijn verblijf in Suriname, had ik dien wensch

onvervuld moeten laten, omdat ik daar niet over de noodige literatuur kon beschikken. Thans heb ik eenigszins aan mijn verlangen kunnen voldoen. De Schrijvers, die ik geraadpleegd heb, zijn de navolgenden:

H. J. VAN WESSEM, Officier van Gezondheid bij de Zee-macht. Waarneming omtrent de ontwikkeling van insectenlarven in de sinus frontales en het antrum Highmori, enz. Het Lancet, 2^e Serie, III, 1847—1848.

On Peenash or Worms in the nose. By BABOO TARUCK CHUNDER LAHORY, Sub-Assistant-Surgeon, Allyghur. Referaat, voorkomende in The Edinburgh Medical Journal, Vol. II. July 1856 to June 1857, pag. 371 et seq., naar aanleiding van een stuk onder bovengenoemden titel door genoemden Surgeon (een inlander) geplaatst in The Indian Annals of Medical Science, October 1855.

Dr. CH. COQUEREL, Chirurgien de la Marine Impériale. Des larves de diptères développées dans les sinus frontaux et les fosses nasales de l'homme à Cayenne; in Archives Générales de Médecine, Mai 1858; bevattende de (vier) waarnemingen van SAINT-PAIR en ééne van CHAPUIS en CERF-MAYER, Officiëren van Gezondheid bij de Fransche Marine.

Dr. A. W. M. VAN HASSELT. Over het groote gevaar der ontwikkeling van vliegenlarven in de neusholten voor den mensch. Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, jaarg. 1859. Eene studie over dit onderwerp naar aanleiding der waarnemingen van anderen.

Dr. A. VON FRANTZIUS. Ueber das Vorkommen von Fliegenlarven in der Nasenhöhle von Tropen-bewohnern, die an Ozaena leiden. Eene studie gegrond op eigene waarnemingen, die echter niet nader beschreven worden. VIRCHOW's Archiv, 43 Bd., pag. 98 et seq.

Eene critiek der gedane waarnemingen, de mijne daaronder begrepen, bracht mij er toe de volgende vragen te stellen, die ik getracht heb zoo volledig mogelijk te beantwoorden:

Hoe komt het, dat vliegenlarven zich in de neusholten van den mensch ontwikkelen?

Waarom is het toe te schrijven, dat de hieromtrent waargenomen gevallen bijna uitsluitend tusschen de keerkringen voorkwamen?

Welke verschijnselen brengt de ontwikkeling dier larven in den neus bij den mensch te weeg?

Welke is de voorzegging der *rhinitis pseudo-parasitica*?

Welke behandeling vereischt deze ziekte?

Ad I. De natuurlijke historie leert, hoe vliegen in het algemeen op in omzetting verkeerende dierlijke zelfstandigheden hunne eieren leggen. Zij zorgen hierdoor, dat het der ontwikkelende larven aan het noodige voedsel niet ontbreekt. De vliegenkast in de huishoudingen heeft aan de kennis van dit feit haar recht van bestaan te danken.

Waarschijnlijk worden de vliegen door haar reukvermogen (?) naar de plaats geleid, waar zij zich van hare talrijke eieren of larven zullen ontlasten. Dat dit zintuig bij haar niet altijd evengoed geoefend is, bewijst de omstandigheid, dat zij soms door de cadavereuze lucht, die de *arum dracunculus* (*) afgeeft, verleid worden, om daarin hare eieren neer te leggen, welke er, bij gebreke aan het noodige, dierlijke voedsel, zich niet tot larven kunnen ontwikkelen. Het behoeft dus niemand te verwonderen, dat, wanneer bij het levende dier, en ook bij den mensch, enkele weefseldeelen door versterving of door verzwering in ontbinding overgaan, de vliegen door de stinkende lucht uitgelokt worden, en, zooals o. a. talrijke voorbeelden van met vliegenlarven opgevulde zweren en wonden leeren, dikwijls reeds tot zulk eene vreemdsoortige kraamuitlegging overgegaan zijn.

COQUEREL, die als geneesheer belast was met het transport van gekwetsten uit de Krim naar Konstantinopel en Frankrijk, zegt hiervan o. a.: «les plaies de nos malheureux soldats étaient souvent envahies par des larves de mouches»; en voorts: «souvent je retrouvais des vers encore vivants dans les interstices musculaires d'un moignon amputé (*)». Zulk eene getuigenis zal men wel niet verwachten van de tegenwoordige heelkundigen, die de antiseptische wondbehandeling in toepassing brengen. Zij bewijst echter genoegzaam, dat men ook in de gematigde luchtstreek voor de ontwikkeling van vliegenlarven in het levende, menschelijke lichaam op zijne hoede dient te zijn. Uit het bovenstaande is het besluit te trekken, dat *nimmer* in het *gezonde* orgaan, maar slechts bij *ziekten* der neusholten, waarbij afgescheiden of afgestorven deelen tot ontbinding overgaan, de ontwikkeling van vliegenlarven te vreezen is. Wordt deze stelling door de waarnemingen gesteund?

In VAN WESSEM's geval, het oudste der in de laatste 30 jaren bekend gemaakte, meen ik, al zegt de Schrijver, het niet met even zoovele woorden, met een in bovengenoemden zin ziekelijk reukorgaan te doen te hebben. Hij verhaalt van den lijder: «dat hij vóór ongeveer 17 jaar aan «eene hoofdkoudheid had geleden, welke eene mindere «scherpte van het reukvermogen der *linkerzijde* heeft achtergelaten,” l. c. pag. 356. En juist in de neusholte der linkerzijde heeft de ontwikkeling der vliegenlarven plaats; want bij den aanvang klaagde patient: «over een pijnlijk «gevoel in de *linkerwang* en voorhoofdstreek, welke pijn door «een hevig niezen was voorafgegaan;” en verder: «de pijnen, «welke zich met langere of kortere tusschenpoozing voordeden, verspreidden zich door de *linkerwang*, de kieuwen en «de voorhoofdstreek *dezer* zijde; hierbij voegde zich tranenvloed van het *linkeroog*.” Op pag. 357 lees ik: «doch de «aanmerkelijke zwelling der *linkerwang* en oogleden, welke

»zich gevormd had, bleef bestaan,» en op pag. 358: »Bij »de inspuiting blijkt dat het septum doorboord is, daar het »vocht in het linker neusgat ingespoten, door het rechter »neusgat naar buitenvloeit, en zich door deze opening »(scil. de doorboring van het neus-middenschot) wormen naar »de rechterzijde begeven en naar buitenkomen.» Uit de mindere scherpte van het reukvermogen en uit de ontwikkeling van het ziekteproces alleen aan de linkerzijde, aarzel ik niet aan te nemen, dat bij den lijder, al is het niet geconstateerd — en het kon dit niet meer, toen hij onder behandeling kwam, — eene slepende coryza, of wel ozaena der linker-neusholte bestond. Bovenstaande stelling wordt door LAHORY's beschrijving van *rhinitis pseudo-parasitica* in Engelsch-Indië zeer gesteund. In sommige streken van dat Rijk is men zoozeer doordrongen van het oorzakelijk verband tusschen reeds bestaande ziekten van den neus en larvenontwikkeling in dat orgaan, dat de inlanders een woord *peenash*, hetwelk oorspronkelijk slechts eene kwaadaardige neusverzwering beteekende, nu bezigen voor de *rhinitis pseudo-parasitica* (¹⁶). Zie: Edinburgh Medical Journal 1857, pag. 371.

In de gevallen uit Cayenne, door Dr. COQUEREL meege-deeld, wordt de toestand van de neusholten bij de lijders vóór de ontwikkeling der vliegenlarven niet vermeld; desniettemin schijnt ook deze Schrijver aan een verband tusschen eene stinkende afscheiding en het ontwikkelen der larven aan te nemen: »il est très-probable», zegt hij, »que les mouches »les (oeufs) ont déposés chez des individus peu soucieux des »soins de propreté.» l. c. pag. 524.

Beslissend is de uitspraak van Dr. VON FRANTZIUS: »In »sämmlichen Fällen, welche ich hier (Costarica) zu beo- »bachten Gelegenheit hatte, litten die Kranken schon vorher »an Ozaena.» l. c. pag. 99.

In het door mij zelfden waargenomen geval was het mij

uit eene vroegere kennismaking met den lijder gebleken, dat hij aan ozaena leed. Dat het verband tusschen deze ziekelijke gesteldheid van het reukorgaan en de ontwikkeling van larven in de neusholte van belang is zoowel voor de herkenning als ook voor de prophylaxis, hoop ik hierna aan te toonen.

Ad II. Waarom nu bijna uitsluitend tusschen de keerkringen de gevallen van *rhinitis pseudo-parasitica* voorkomen, meen ik te moeten toeschrijven voornamelijk aan het houden der *siesta*, die zoowel voor Europeanen als voor inboorlingen op het heetst van den dag eene algemeene behoefte is (¹⁷). Hetzij die *siesta* nu in het open veld, in de schaduw, genoten wordt, of wel in de aan alle zijden ter bevordering der koelte van open deuren en vensters voorziene huizen — en hier zonder de aanwending van het reeds ter afwerping van andere insecten zóo gewenschte muskietenkleed, — zal hij, die aan eene stinkende neusafscheiding, aan oorenvloed of aan eene andere met putriede afscheiding verbonden ziekte lijdende is, de vliegen tot een bezoek uitlokken. Zoo leed in VAN WESSEN's geval een zee-officier aan boord van een oorlogsbrik, ter reede van Paramaribo, aan eene ziekte van den inwendigen neus, die eindigde in *rhinitis pseudo-parasitica*. Nu wordt in West-Indië aan boord der oorlogsschepen geregeld 'smiddags na het schaften *siesta* gehouden, waaraan iedereen, van den hoogsten tot den laagsten in rang, behalve de officier van de wacht en het overige wachtsvolk, deelneemt. De open koekoeken en poortjes in de boorden van het schip verleenzen aan een heir van insecten steeds ruimen toegang.

In het referaat van LAHORY's waarnemingen heb ik omtrent deze quaestie niets opgeteekend gevonden.

In een der gevallen, door Dr. COQUEREL uit Cayenne meege-deeld, wordt bepaald aangeteekend, dat de lijder, een vee-

hoeder, verklaard heeft in de savane ⁽¹²⁾, terwijl hij de wacht over het vee hield, te zijn gaan slapen ⁽¹³⁾.

Uit mijn geval blijkt het zoo goed als zeker, dat de vlieg, de moeder der larven, gedurende den middagslaap van den lijder aan ozaena een bezoek in zijn neus had afgelegd.

Dr. VON FRANTZIUS is dezelfde meening toegedaan; hij beweert, dat aan ozaena lijdenden slechts dan aan het gevaar blootstaan »von der Fliegen verfolgt zu werden, »wenn sie sich während der Mittagstunden im Freien oder »in nicht geschlossenen Wohnungen dem Schläfe überlassen" ⁽¹⁴⁾.

Dezelfde oorzaken kunnen ook in de gematigde luchtstreek dezelfde gevolgen hebben. Professor MOQUIN TANDON deelde het volgende geval aan Dr. COQUEREL, l. c. pag. 525 et seq., mede:

»Le Dr. D'ASTROS, d'Aix, a traité en 1818 une femme »qui s'étant endormie aux champs fut assaillie par des mouches qui déposèrent leurs oeufs ou leurs larves dans son nez. »Pendant trois jours, elle ressentit une douleur légère mais »sourde, qui paraissait partir des sinus frontaux et s'étendre »jusqu'à la tempe droite. Cette douleur était accompagnée »d'un fourmillement importun et d'un bruit tout particulier »qu'entendaient la malade et les assistants, lequel était »comparable à celui de vers qui rongent le bois (douteux). »Les deux jours suivans à la suite d'une épistaxis, on vit »sortir des larves de mouche en nombre très-considérable; »on en compta jusqu'à 113." Daargelaten het gewaagde om een geluid, dat bij die ziekte gehoord werd — en hetgeen zeer licht mogelijk bestaan heeft bij de moeilijke ademhaling en de aanwezigheid van slijm in den neus, — toe te schrijven aan het knagen der wormen of larven, zoo bevat dit korte verhaal niets, wat ons recht zou geven het als uit de lucht gegrepen te beschouwen. Ook hier is de *slaap*

in het open veld de *siesta*, de oorzaak van het bezoek eener vlieg geweest.

Ad III. Ter beantwoording van de vraag, welke verschijnselen de in de neusholten zich ontwikkelende larven kunnen veroorzaken, kan ik grootendeels naar het in den aanvang beschreven, door mij waargenomen ziektegeval verwijzen. Een paar punten uit de symptomatologie ben ik echter verplicht hier nader te bespreken.

Vooreerst, hoe zal men het aanwezig zijn dier larven spoedig herkennen? Eene vraag van groot belang voor de voorzegging en de behandeling.

Het spreekt van zelf, dat zoodra er larven uit den neus te voorschijn komen, de diagnose vaststaat. Zij vertoonen zich echter meestal zóó laat, dat de kansen op levensbehoud voor den lijder verminderen, of althans die op het behoud van het lijdende deel in statu quo verkeken zijn. Zijn er nog geene larven voor den dag gekomen, dan is er echter één verschijnsel, dat als het ware pathognomonisch voor hare aanwezigheid is, n. l. de *neusbloeding*. Zij is niet alleen een constant verschijnsel der ziekte, maar tevens zulk een, dat onder de allereerst optredenden behoort. Lijdt iemand dus in een tropisch klimaat aan eene hevige neusverkoudheid, dusgenaamde *synochale coryza* — en met de verschijnselen dezer ziekte komen strikt genomen in den aanvang die van *rhinitis pseudo-parasitica* overeen, — voegt zich hierbij epistaxis, of althans is de slijmvloed uit den neus een bloedige; dan kan men zoo goed als zeker zijn, dat, wanneer er geen andere aanleiding voor de bloeding bestaat, zij van larven-ontwikkeling in de neusholten afhankelijk is.

Behalve toch in het geval door VAN WESSEM meege-deeld — waar de karakteristieke bloeding eerst na het uit den neus kruipen van ettelijke larven optrad ⁽¹⁵⁾, — ging

in al de waarnemingen een min of meer rijkelijk bloedverlies uit den neus een of meerdere dagen aan het te voorschijn komen der larven vooraf. Uit de gevallen, door Dr. COQUEREL vermeld, blijkt dit o. a. ten duidelijkste. Ook in mijn geval behoorde de neusbloeding tot een der eerst waargenomene verschijnselen. LAHORY noemt eveneens de epistaxis onder de eerstvoorkomende verschijnselen op.

VON FRANTZIUS, die zich over de prioriteit van dit verschijnsel niet nader uitlaat, en slechts één der door hem waargenomen gevallen ietwat uitvoeriger aanduidt, geeft hierbij den bloedigen uitvloed als een verschijnsel op, dat hem tot de herkenning leidde: »Mir selbst," zegt hij, »ist ein Fall begegnet, wo man mich zu einer alten Frau rief, die seit mehren Tagen nur über sehr heftige Kopfschmerzen und halbseitige Gesichtsschmerzen klagte, wo mir aber der blutig seröse Ausfluss und der eigenthümliche Gestank aus der Nase sofort die Ursache des Leidens verrieth."

Mocht de waarnemer, zelfs bij aanwezigheid van de verschijnselen van hevige coryza en neusbloeding, nog twijfelen aan de tegenwoordigheid van larven, dan zou een plaatselijk onderzoek der neusholten ze hem spoedig kunnen doen ontdekken.

Het plaatselijk onderzoek geschiedt het best op de volgende wijze: Nadat door lauwwarm, of, bij bestaande bloeding, door koud water, 1% keukenzout houdende, met de neusdouche de neusholten van alle slijm gereinigd zijn, brengt men een trechter van hard-caoutchouc, in vorm overeenkomende met die, welke voor het onderzoek van het uitwendig gehoor in gebruik zijn, beurtelings in een der neusgaten; met een hollen spiegel, b. v. die door VON TRÖLTSCH aangegeven is, laat men het geconcentreerde dag- of kunstlicht in den neus vallen. Hierbij kan men het grootste gedeelte van het neus-tusschenschot, een deel

van de beide onderste neusschelpen, en een deel van den ondersten en middelsten neusgang overzien, soms den blik tot aan de choana werpen (¹⁶).

De larven, wanneer zij zich in een der genoemde deelen vastgehecht hebben, zullen dan spoedig hare tegenwoordigheid verraden door de levendige, golvende beweging, waarin hare geel-wit gekleurde oppervlakten zich bevinden (¹⁷). Gelukt het niet ze op deze wijze in het oog te krijgen, dan zou, bij eene nog hoogere zitplaats der larven, eene sonde ze kunnen bereiken, en ze door eene zachte beweging van het geknopte einde hier of daar uit het slijmvlies losmaken, waarbij ze uit den neus zullen vallen, of wel bij eene herhaalde aanwending der neusdouche met den terugkeerenden stroom uitgespoeld zullen worden. In alle gevallen, waar bij lijders aan eene slepende, inwendige neusontsteking, al of niet met verzwering gepaard gaande (ozaena), in tropische gewesten de verschijnselen eener hevige acute coryza optreden, moet, ook bij afwezigheid van neusbloeding, aan de ontwikkeling van larven gedacht worden, en mag een plaatselijk onderzoek niet achterwege blijven.

Vóór ik van de verschijnselen afstap, moet ik nog den voortgang van het proces beschrijven in die gevallen, welke, in tegenstelling met het door mij waargenomene, hetzij doodelijk afliepen, of wel met blijvende stoornissen in het reukorgaan eindigden. Nadat, onder steeds toenemende roosachtige zwelling van het gelaat en voorhoofd, ettervorming of versterving onder en in de huid ontstaan is, wordt deze doorbroken, veelal op het midden van het voorste deel van den neus, of op ééne, of op meerdere plaatsen tegelijk, waardoor dan larven kunnen te voorschijn komen; of wel de larven kruipen, na verzwering en verettering van de neusbeenderen en omringende zachte deelen, tusschen de oogleden naar buiten.

De neusbeenderen en kraakbeenderen, hetzij afzonderlijk of gezamenlijk, sterven af, geraken uit hunne verbindingen los; de uitwendige neus valt in, of verdwijnt grootendeels; of wel de kraakbeenderen gaan te niet, en het onderste deel van den neus wordt naar achteren gericht. Langdurige beenverzwering met geheel of gedeeltelijk verlies van den uitwendigen neus of doorboring van het neusmidschot blijft achter. In de hevigste gevallen deelt de ontsteking, die zich langs het wiggebeen en de lamina cribrosa van het zeebeen, welke ook door verzwering aangedaan worden, voortgezet heeft, aan de delen binnen de schedelholte zich mede. Hevig delirium en andere verschijnselen van hersenvlies- en hersenontsteking, maken aan het verschrikkelijk lijden een einde.

Van de min of meer uitvoerig beschreven gevallen, komen er 5 voor bij COQUEREL;

1 » » VAN WESSEN;

1 is door mij zelfden waargenomen.

LAHORY heeft gedurende bijna 3½ jaar te Allyghur waargenomen: 91 gevallen van *peenash*, waarvan 46 herstelden, 14 „were relieved“ (?), 29 zich onttrokken aan de verdere behandeling, en 2 stierven.

VON FRANTZIUS geeft het aantal door hem behandelde gevallen niet op; het éénige, waarover hij nog eenigszins uitvoerig spreekt, liep doodelijk af; alle overigen herstelden. Men heeft dus, wanneer men de gevallen van LAHORY, wier afloop geheel bekend is, mederekent, in het geheel: 55 gevallen. Hiervan stierven 6 en herstelden 49.

De herstelden vertoonden veelal een min of meer groot verlies van zelfstandigheid van het reukorgaan, en een min of meer wanstaltige littekenvorming van de neusstreek, of wel eene gedeeltelijke vernietiging van het zachte verhemelte; bij sommigen bleven traan fistels achter.

Ad IV. De voorzeggings hangt in de eerste plaats af van eene spoedige herkenning der tegenwoordigheid van larven en van de middelen, die te harer verwijdering of dooding worden aangewend. Worden zij tijdig ontdekt, en verwijderd of gedood, dan kan de voorzeggings tamelijk gunstig gesteld worden; blijven zij zich ongerept verder ontwikkelen, dan zweeft iedere voorzeggings, bij gemis eener juiste diagnose, in de lucht, en zal de geneesheer, die met eene hevige neusverkoudheid meent te doen te hebben, zich zeer teleurgesteld zien. Kruipen de larven in een later tijdperk uit de neusgaten, of wel uit door versterving ontstane openingen in de huid van den neus of zijne omgeving, en valt de juiste diagnose daardoor in het oog, dan zal de voorzeggings ten opzichte van het levensbehoud twijfelachtig dienen gesteld te worden. Zij zal gunstiger zijn bij een geringer aantal van larven, waarbij de plaatselijke ontstekings- en algemeene koortsverschijnselen geringer zullen zijn, bij eene zitplaats in het onderste gedeelte der neusholte, waarbij eene opvolgende hersenaandoening minder te vreezen is; gunstiger bij krachtige gestellen.

Een groot aantal larven, vooral genesteld in de voorhoofds- en wiggebeens-boezems (¹⁸) en aan de lamina cribrosa van het zeebeen, een zeer jeugdige leeftijd, of hooge ouderdom, en een zwak gestel doen een slechten uitgang vreezen.

Ad V. De prophylaxis vereischt, dat de geneeskundigen in de tropen hunnen patienten, die aan *coryza chronica* of *ozæna* lijden, den raad geven om nimmer hunne *siesta* te houden, tenzij achter een muskietenkleed, of dat zij het aangezicht met een sluier of doek van eene lichte stof bedekt hebben, en dat de lijders dien raad opvolgen.

De Officiëren van Gezondheid der Land- en Zeemacht tusschen de keerkringen dienen bij hunne wekelijksche inspecties ook bijzonder op den toestand van het reukorgaan

der manschappen te letten; vooral bij de Zeemacht, waar de dienst eene geregelde *siesta* na het middagschaften meebrengt, zullen zij er voor waken, dat de lijders met een slepend lijden van den inwendigen neus genoemde voorzorg nemen. Zijn eenmaal larven aanwezig, en is dit herkend, dan zal de causale behandeling hare zoo spoedig mogelijke verwijdering vereischen, of, waar deze niet mogelijk is, haar dood, ten einde door het voorkomen van verderen groei en beweging de prikkeling en ontsteking tegen te gaan (¹⁹).

Het komt mij het beste voor, om in de allereerste plaats te trachten de larven *in situ* te doodden. Ook bij het indringen van insecten in andere deelen van het menschelijk lichaam, b. v. in den uitwendigen gehoorgang, leert de ondervinding, dat het doodden eene latere verwijdering met de minste bezwaren doet gepaard gaan. Nu is het bekend, dat het leven van vliegenlarven zeer taai is, en zelfs aan sterk chemisch ingrijpende middelen een geruimen tijd weerstand biedt.

Zoo zag o. a. VAN WESSEM, dat de larven zijner waarneming in ac. sulphur. en ac. nitric. conc. drie, in ammonia liquida nog zes minuten, en in verdunden alcohol nog meerdere uren in leven bleven (²⁰). Maar het blijkt ook duidelijk uit de resultaten der door Fransche en Nederlandsche geneeskundigen ingestelde behandelingswijzen. Ondanks inspuitingen en inblazingen met verschillende middelen (²¹) kwamen er steeds levende larven uit den neus te voorschijn. Slechts VAN WESSEM vermeldt aan het einde van zijne historia morbi, dat eens zes doode larven door de inspuiting voor den dag gekomen zijn. Uit de Nederlandsche waarnemingen blijkt overigens ook nog, dat de inspuiting van vochten als mechanisch uitdrijvingsmiddel weinig of geen nut heeft gehad; uit de waarnemingen der Franschen, à la lettre opgevat, ziet men, dat zij met inspui-

tingen gelukkiger waren en hierdoor een aantal larven dadelijk naar buiten dreven. Wellicht slaagden zij beter, omdat zij het vocht door eene hoog in de neusholten ingebrachte buis stuwden.

Maar ondanks hun schijnbaar welslagen, gelukte het hun geenszins om *alle* larven te verwijderen, evenmin als zij den dood hunner lijders voorkomen konden.

Ook LAHORY, die terpentijn of infus. herb. nicotianae, hetzij elk afzonderlijk, of wel beiden vermengd, inspoot, trachtte de spoedige verwijdering uit den neus te verkrijgen, hoewel naar het schijnt op eene eenigszins andere wijze. Hij wilde namelijk door reflexwerking sterk niezen opwekken, om door den krachtigen schok van den uitademingsstroom de larven uit te stooten. Hij zegt hiervan:

»The injection of turpentine or tobacco-infusion causes much irritation and sneezing, which frequently expels numbers of these parasites." Dat door hem eene uitspoeling door den stroom van het vocht niet beoogd werd, blijkt nog uit den volgenden passus: »It should be thrown in gently and with caution otherwise the patient may be suffocated. »One drachm is a proper quantity for injection." (²²).

Het ligt voor de hand, dat inspuitingen weinig of niet zullen baten, eensdeels niet, omdat zelfs de sterkste stroom niet in staat is de zich zeer vast in het weefsel hechtende larven in de verschillende bochten en holten van den inwendigen neus met *genoegzame* kracht te bereiken; anderdeels niet, omdat, hoe giftig en sterkwerkend de ingespoten middelen ook mogen wezen — en met het oog op de zorg voor den lijder is de sterkte der middelen eene zeer beperkte, — zij slechts een *korten tijd* met de larven in aanraking zullen komen.

Nog eerder, geloof ik, dat het inblazen van tabaksrook, het door den neus rooken van arsenic-houdende sigaren (²³), van eenig nut zal zijn. Rook verdragen insecten, die hoogst

gevoelige ademhalingsorganen schijnen te bezitten, slecht. Door het aanleggen van sterk rookende vuren, het rooken van pijpen en sigaren, slaagt men tusschen de keerkringen erin de op sommige plaatsen in groote zwermen voorkomende muskieten van zich te houden.

Behalve vochten en rook heeft men ook vaste lichamen, n. l. in poedervorm, tegen de larven aangewend. In het geval door CHAPUIS en CERF-MAYER waargenomen, werd o. a. ook kamfer-poeder ingeblazen. Doch ook dat middel kon den dood van den lijder niet verhinderen, evenmin als het den dood der larven kon veroorzaken; na de aanwending daarvan kwamen zij nog in grooten getale levend uit den neus te voorschijn.

VON FRANTZIUS hecht veel waarde aan de inblazing met calomelpoeder; hij acht deze kwikverbinding én de directe uithaling der larven door tangvormige instrumenten de twee eenige zekere middelen. Aan het gebruik van calomel, dat op vliegenlarven gestrooid ze even spoedig doodt als de inwrijving van de kwikzalf de verschillende huissoorten, zijn echter, ook volgens VON FRANTZIUS, eenige bezwaren verbonden. Hij zegt er van: »etwas schwieriger ist die Anwendung jenes Mittels bei Fliegenlarven in der Nasenhöhle, woselbst es nöthig ist das Calomel mittelst eines Federkiesels in die Nase hinein zu blasen, welche Application einige Malen wiederholt werden muss. Gewöhnlich" — dus niet altijd, — »sind zwei bis drei derartige Applicationen des Calomels hinreichend um sämtliche Larven zu tödten." Hoe nu het door eene penneschacht in den neus geblazen poeder in alle bochten en gangen en in de nevenholten van den neus — waarvan het slijmvlies sterk gezwollen en overal met een bloedig-slijmige massa bedekt is, — zal kunnen doordringen, valt moeilijk te begrijpen, ook al neemt men aan dat de inblazing meermalen herhaald wordt. Maar volgens VON FRANTZIUS wordt zulk een indringen in de adnexa van den

neus niet gevorderd, omdat daarin geene larven voorkomen. »Das sich aber die Maden selbst," zegt hij, »bis in die Stirn- und Oberkieferhöhlen hinein begeben, halte ich für durchaus unwahrscheinlich, da directe Beobachtungen hierfür nicht vorliegen." Deze laatste bewering is in strijd met het feit, dat door Fransche kunstbroeders in Cayenne, bij de sectie van aan *rhinitis pseudo-parasitica* gestorvenen, larven o. a. in de sinus frontales en maxillares gevonden zijn. VON FRANTZIUS schijnt van deze waarnemingen geene kennis gedragen te hebben, hoewel zij reeds ongeveer 10 jaar vóór dat hij zelf schreef in het licht gegeven zijn. De juistheid zijner bewering wordt daarenboven ook niet gestaafd door eigene post-mortale waarneming; trouwens in het eenige geval, dat onder zijne behandeling doodelijk afliep, schijnt geene sectie verricht te zijn. In treffende tegenstelling met VON FRANTZIUS is VAN WESSEM, die in het bekende door hem waargenomen geval uitsluitend in de voorhoofds- en opperkaaksboezems de ontwikkeling der larven aanneemt, waarvoor de verschijnselen dan ook schenen te pleiten.

Uit al het bovenstaande zal genoegzaam blijken, dat geene der door vroegere waarnemers ingestelde behandelingswijzen de zekerheid geven kan, dat de larven tijdig gedood worden. Het komt mij voor, dat die slechts te verkrijgen is door een voor haar schadelijk gas of vocht langdurig met haar in aanraking te laten; poedervormige lichamen, die haar niet overal in den neus kunnen bereiken, zullen hiertoe geenszins van dienst kunnen zijn. Van gassoorten en vochten zullen slechts die in aanmerking komen, welke de larven kunnen dooden door opheffing van hare ademhaling.

Het zekerste en gemakkelijkst aan te wenden middel schijnt mij toe olie te zijn, waarvan ik het deugdelijke en proefhoudende bij het dooden van insecten, die in den uitwendigen gehoorgang gedrongen zijn, vroeger ervaren heb. Zijn de larven gedurende eenigen tijd in olie gehuld, dan

zal deze door capillairwerking in hare tracheën opgezogen worden, en haar onvermijdelijk doen sterven. Olie-inspuitingen in den neus zullen niet baten, omdat hierbij de larven *niet* permanent door olie omgeven blijven (**). Men zal dus de neusholten voor eenigen tijd geheel en al met olie moeten opvullen. Men kan dat achtereenvolgens eerst aan de eene, dan aan de andere zijde bewerkstelligen. Nadat door een pluksel-tampon de achterste neusopening, de choana van de keel afgesloten, en aan 's lijders hoofd zulk eene houding gegeven is, dat het overeenkomstige, voorste neusgat het hoogstgelegen deel ten opzichte van den geheelen inwendigen neus is, wordt het einde eener niet al te dikke elastieken buis, die verbonden is met een van olie voorzien ESMARCH's hevel-apparaat, zoo hoog en tevens zoo ver naar achteren als mogelijk is in den neus gebracht. Men geeft nu aan den stroom, dien men te voren, door de buis tusschen een paar vingers dicht te drukken, tegengehouden heeft, den vrijen loop, zoolang totdat de olie uit de voorste neusopeningen begint te loopen, verwijdt hierop de elastieken buis, en sluit het neusgat met een tampon dadelijk dicht. Voor den lijder heeft de toepassing dezer methode weinig of geen bezwaar. Het middel zelf toch is geheel onschadelijk, kan zelfs zeer verzachtend werken, en des noods met verschillende geneesmiddelen verbonden worden, o. a. met antiseptica, narcotica, enz., indien hiervoor eene aanwijzing bestaat.

De neusholten kunnen aldus gerustelijk gedurende geruimen tijd opgevuld blijven; proeven zullen echter moeten leeren, *hoelang* er aanraking met olie gevorderd wordt, om de larventracheën geheel op te vullen. Door bijvoeging van galbestanddeelen zou de capillariteit in de tracheën verhoogd en de duur der vulling verkort kunnen worden (**). Misschien dat levertraan, hetwelk galbestanddeelen bevat, blijken zal de beste olie voor het doel te zijn. Is men nu

op deze wijze verzekerd van den dood der larven, dan zullen hare lijken gemakkelijk bij aanwending van de neusdouche verwijderd worden, vooral wanneer men deze aanwendt onder toepassing van het procédé SAINT-PAIR, die bij zijne inspuitingen het einde eener buis als canule zoo hoog mogelijk in den neus invoerde. Het voor de neusdouche te gebruiken vocht zij op de lichaamstemperatuur gebracht, of worde, bij bestaande epistaxis, *koud* gebezigd, en in alle gevallen voorzien van die geneeskrachtige zelfstandigheden, welke, naar den aard der op den voorgrond tredende verschijnselen, kunnen zijn: adstringeerende, narcotische of antiseptische middelen. Het komt mij voor, dat bij toepassing van bovenstaande methode eene operatieve behandeling, die COQUEREL in hevige gevallen aanraadt, n.l. de aanboring van de sinus frontales en maxillares, ter verwijdering der larven wel nimmer noodig zal zijn.

Is nu aan den eisch der hoofdaanwijzing: *de bestrijding der oorzaken*, voldaan, dan zal meestal ieder andere behandeling overbodig zijn. Wellicht zal men in sommige gevallen, die eerst *laat* onder behandeling komen, ook symptomatisch dienen te werk te gaan; zoo zou het noodig kunnen zijn ontstekingswerend op te treden. Fransche waarnemers maakten hiertoe ruimschoots gebruik van plaatselijke en algemeene bloedsontlastingen; beide hebben hun echter geene goede diensten bewezen. En geen wonder! In eene ziekte, waarbij zoo spoedig groote zwakte optreedt — iets waarop de meeste waarnemers de aandacht trachten te vestigen, — zullen aderlatingen eerder tegenaangewezen zijn. En als men er op let, hoe in de gevallen, door de Franschen waargenomen, zelfs de *spontaan* optredende neusbloedingen, hoe hevig ook, het proces *niet* tot stilstand konden brengen, dan zal men van andere *plaatselijke* bloedsontlastingen zeker niet veel heils mogen verwachten. Daarenboven komen zij mij, met het oog op de dreigende zwakte,

tegenaangewezen voor. Veeleer verwacht ik van de koude, in den vorm van ijsomslagen op de neusstreek en aangrenzende deelen, als ontstekingwerend middel, eenig nut (**).

Voorts zal men vroeg er op bedacht moeten zijn: de koorts zooveel mogelijk te verminderen, voornamelijk door chinine inwendig te geven; de krachten te ondersteunen door eene doelmatige voeding, vinosa, alcoholica en roborantia. Plaatselijk zal het tijdig openen van abscessen of versteringshaarden noodig kunnen zijn. De nablijvende stoornissen vereischen de gewone behandeling voor dergelijke toestanden (*).

AANTEKENINGEN.

1. De hier bedoelde kwakzalvers zijn voornamelijk de zoogenaamde *dresnegers* (naar het Engelsche woord *to dress* = verbinden), welke in den slaventijd den geneesheeren in hunne particuliere hospitalen — bestemd voor de opname van zieke plantage- en andere slaven, — behulpzaam waren. Onderscheidene *dresnegers* oefenen nu nog, min of meer oogluikend, praktijk uit; één hunner, die op verzoek van de Regeering in Nederland, omstreeks het jaar 1854, door de Commissie voor Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzicht in de Kolonie, tot heelmester geadmitteerd is, heeft hierdoor ook het recht om de heilkundige praktijk uit te oefenen verkregen.

2. Hieronder worden vooral verstaan de overgeblevenen van de om verschillende redenen mislukte kolonisatie van Nederlanders aan de Saramacca-rivier in 1845.

3. Kwatta is eene bloeiende cacao-plantage, ruim een uur gaans ten westen van Paramaribo gelegen. De rijweg derwaarts loopt over eene schelpzandrits; aan weerszijden hiervan liggen ettelijke dusgenaamde *grondjes*, kleine erven, die voor den zoogenaamden *kleinen* landbouw en de veeteelt bestemd zijn.

4. De naar inlandsche wijze bereide soepen dragen in het algemeen den naam van *braf* of *blafse*; waterbraf is eene soep uit vleeschnat en sjingestampde gekookte bananen bereid.

5. Den thans gepensionneerden dirigeerenden Officier van Gezondheid VAN WESSEM.

6. Afgeleid van *pseudo-parasiten*, waaronder die parasiten verstaan worden, voor welker verdere ontwikkeling of voeding het verblijf in of op een ander levend organisme geenszins eene noodzakelijkheid is, en welke slechts toevalligerwijze in of op het menschelijk lichaam geraken, omdat zij er vochtig-

heid, warmte en in ontbinding verkeerende organische zelfstandigheid aantreffen. Zie: WAGNER's Allgemeine Pathologie, 6^e Aufl., pag. 118.

7. GEGENBAUR o. a. zegt, dat de insecten van een voortreffelijk reukvermogen voorzien zijn: »Mit grosser Wahrscheinlichkeit sind in den meisten Fällen bei den Insecten die Antennen als »Riechwerkzeuge zie betrachten." Zie diens: Grundzüge der Vergleichenden Anatomie, pag. 220.

8. Deze en andere vooral exotische soorten uit de familie der Aroideae verspreiden een stinkenden, walgingverwekkenden reuk. De uitwaseming van *arum dracunculius* zou zelfs bij den mensch hoofdpijn, duizeligheid en braking veroorzaken. Ook in andere plantenfamilien worden er soorten gevonden, die door hunne stinkende uitwaseming de vleeschvliegen in eene juiste keuze van haar kraambod doen dwalen; o. a. onder de Asclepiadeae de stapelia-soorten, dusgenaamde aasplanten, uit de familie der Lycoperdacei de *clathrus cancellatus*. Voorts heeft men waargenomen, dat genoemde vliegen hare eieren gelegd hebben op zijde, waarmede bedorven vleesch bedekt was. Zie: REICHENBACH's Volks-Naturgeschichte des Pflanzenreichs, 2^e Aufl.; VAN HASSELT, Handleiding der Vergiftleer, 2^e druk; WOOD, Episode of Insect Life; CH. COQUEREL in loc. cit.

9. L. c. pag. 520.

10. »The natives of the North-Western provinces make use of the term *peenash* from supposition that ulceration of the lining membrane of the nasal passages always precedes the generation of worms." Edinburgh Medic. Journ. 1857, pag. 371.

11. Dat insecten, ook wanneer de mensch niet slaapt, in den neus binnendringen, is mogelijk; maar dat zij dan ongemerkt en ongestoord hunne eieren of larven in dat orgaan zouden kunnen neerleggen, valt, wanneer men de groote gevoeligheid van dit lichaamsdeel in aanmerking neemt, moeilijk aan te nemen. Tusschen de keerringen heb ik persoonlijk moeten ondervinden, en herhaalde malen bij anderen waargenomen, hoe kleinere insecten in hunne pijlsnelle vlucht plotseling de openingen aan het menschelijk lichaam binnendringen, en zoo o. a. den neus, den mond, de ooglidsspleet bezoeken.

Door reflex wekken zij er dadelijk bewegingen op, welke hunne spoedige verwijdering ten doel hebben; n. l. spuwen, al of niet door schrapen voorafgegaan, niezen en snuiten. In den oogbindvieszak gekomen, veroorzaken zij lichtschuwheid en oog-

lidskramp, waardoor echter hunne verwijdering eerder bemoeijlijkt dan gemakkelijk gemaakt wordt; voorts tranenvloed, hevige pijnen, ontsteking van de bindvliezen, zelfs van de cornea, met zweervorming aan de oppervlakte van dit vlies. De uitwendige gehoorgang wordt niet het minst bezocht door insecten. Zoo staat mij nog levendig voor den geest een belangrijk geval van otitis externa, dat met verzwering en verlies van het kraakbeen van den uitwendigen gehoorgang eindigde, en veroorzaakt was door het binnendringen van een 1 1/2 c.m. grooten kakkerlak gedurende den slaap des lijders. Zoo herinner ik mij — ik was nog Offic. v. Gez. bij de Marine, — dat op een zekeren avond laat mijne hulp werd ingeroepen in de Grootte Sociëteit te Paramaribo; bij een der biljartspelers was plotseling een insect in den gehoorgang gevlogen. Rondom de lampen waarde een heirleger van dusgenaamde »nieuwjaarsvliegen" (termiten), en honderden lagen er op de tafels onder de lampen. Later bleek, dat zulk een insect in het oor van den lijder was gedrongen; het maakte hem als het ware razend van pijn en angst, door de aanhoudende kriebelende beweging tegen en in den omtrek van het trommelmies. Enkele druppels olie in den gehoorgang gegoten waren mij voldoende om den lijder van alle pijn en angst te verlossen.

12. Savanen bestaan uit wit zand, het vergruisde en verweerde afsluitsel van het graniet. Het savanenzand bedekt in Guyana de leemlagen van het diluvium, in het Zuiden met dikkere, naar het Noorden toe met steeds dunnere lagen. Zijn de savanen hooggelegen, dan zijn zij weinig begroeid met houtgewas, veelal bedekt met grassoorten; de laaggelegene vormen moerassen, en in den regentijd kleinere of grotere meren.

13. Observation IV (SAINT-PAIR), l. c. pag. 517.

14. Loc. cit. pag. 101.

15. Loc. cit. pag. 357.

16. Van deze wijze van onderzoek trok ik nog onlangs partij bij het opsporen der zitplaats van drie groote poliepen, welke ik uit de linker neusholte eener patiente verwijderd heb.

17. Over de zitplaats der larven verspreiden de enkele sectie-berichten slechts een schaarsch licht. Weinige waarnemers deelen daarover iets mede. Zoo SAINT-PAIR, CHAPUIS en CERR-MAYER. De eerste zag een tiental larven over »le pituitaire" kruipen; de beide laatsten ontdekten er meer dan 200 in de opperkaaks- en voorhoofdboezems. LAHORY vermeldt, dat hij

ze in de lamina cribrosa van het zeebeen vond. Zie: COQUE-REL, loc. cit. pag. 518. Edinb. Med. Journ., pag. 519.

18. De wiggebeensboezems schijnen bij de zeldzame autopsiën van aan *rhinitis pseudo-parasitica* overledenen niet onderzocht te zijn. Toch is het denkbaar, dat de larven daarin evenzeer als in voorhoofds- en opperkaaksboezems zullen doordringen.

19. Van hoeveel gewicht dit is blijkt o. a. uit de waarneming van RED1, die bewijst, dat de larve van de gewone vlieg in 24 uur van 100 à 200 maal in gewicht toeneemt. Zie: VAN HASSELT, l. c. pag. 662.

20. Loc. cit. pag. 360.

21. Lauwwater, «eau acidulée», «eau chlorurée», aluinoplossing, inblazing met kamferpoeder door Fransche waarnemers; ol. olivar. c. opio, dec. cort. per. c. tinc. as. foet. — bij welk decoct later nog tinct. myrrh. gevoegd werd, — sol. ac. phenic. door Nederlandsche geneeskundigen.

22. Loc. cit. pag. 371.

23. Deze werden voorgeschreven door DUMESNIL in het krankzinnigengesticht van la Côte d'Or, aan een meisje van negen jaar, dat aan telkens zich herhalende convulsies leed, nadat zij reeds maanden te voren door eene hardnekkige hoofdpijn gekweld was geworden, en gedurende dien tijd herhaalde malen kleine larven bij het snuiten uit den neus ontlast had.

Van dit geval — hetwelk o. a. door BOUCHUT in zijn bekend werk *Traité pratique des maladies des nouveau-nés*, etc., 5e édition, pag. 150 et seq., in *extenso* wordt meegedeeld, — heb ik voor mijn doel geen gebruik kunnen maken: vooreerst omdat het ziektebeeld niet dat van eene snelverlopende, hevige neusontsteking, maar dat van een slepend zenuwlijden was; ten anderen omdat bij het onderzoek der larven gebleken is, dat deze tot verschillende insectensoorten behoorden — BRULLÉ, Hoogleraar in de Dierkunde te Dijon, herkende vijf verschillende soorten erin: chysomelinen, stratyomiden, dermestes lardarinen, scolopendre, — en in al de gevallen van *rhinitis pseudo-parasitica* is slechts sprake van de larven van eene soort, n.l. vliegenlarven. Dit geval heeft overigens voor mij nog duistere punten, waarover ik gaarne opheldering zou erlangen. In BOUCHUT's beschrijving lees ik, dat toen er gedurende 14 dagen arsenic houdende sigaretten gerookt zijn, verscheidene larven te voorschijn kwamen, *qu'on suppose* (sic) *mortes*; men scheen dus niet geheel zeker van haren dood. Ik voor mij zou dien gaarne

willen aannemen, veeleer dan te onderstellen, dat de larven nog in leven waren, toen men begon met de rookkuur. Tenzij men toch aanneemt, dat er gedurende de opvolgende maanden steeds ~~nieuwe~~ larven in den neus gekomen zijn — iets, waarvoor volstrekt geene aanwijzing in het verhaal is, — zal men tot het besluit moeten komen, dat de larven, die in Juni ontlast werden, reeds in October van het vorige jaar in den neus aanwezig waren. En nu rijst er twijfel bij mij op, of insectenlarven zóólang in eene aan hare natuur geheel vreemde ruimte kunnen vertoeven, zonder zich verder te ontwikkelen, of wel af te sterven.

24. De eenige waarnemer, die met olie ingespoten heeft, is onze landgenoot VAN WESSEM; hij wendde het echter slechts aan als *versachtend* middel, niet om de larven te doden of uit te drijven. »De behandeling», zegt hij, »bleef dezelfde, doch »voegde ik hierbij, *ten einde de ondragelijke pijnen te stillen*, »eene inspuiting van oleum olivarum, rijkelijk met opium be- »deeld»; l. c. pag. 357. Deze inspuiting werd daarenboven slechts 2 dagen lang, van den 5den tot den 7den ziektedag, aangewend, en toen door eene andere vervangen. *Misschien* is het aan die olie toe te schrijven, dat in VAN WESSEM's geval ten slotte zes doode larven op den 11den dag der ziekte door inspuiting ontlast zijn, in tegenstelling van vroegere dagen, waarop slechts levende te voorschijn kropen.

25. Zie hierover o. a. FUNKE's Lehrbuch der Physiologie, Bd. I, pag. 241: »Nimmt man zwei Capillarröhrchen und be- »feuchtet die eine derselben innerlich mit Wasser, die andere »dagegen mit Galle, so steigt Oel in der mit Galle befeuchteten »12 bis 14 mal höher als in der wasserfeuchten.»

26. Uit de proeven door Dr. BLAKE met vliegenlarven genomen, welke hij in een bekerglas met in warm water geweekt vleesch bedekte, is gebleken, dat naarmate de temperatuur lager wordt, de moeielijkheid voor de larven om zich in te boren en te verscheuren, toeneemt, en dat zij dan steeds veel minder werkzaam zijn. IJsomslagen op de neusstreek en wellicht het inspuiten met ijswater en het inleggen van ijsstukjes in den neus zouden dus, buiten en behalve door hunne antiphlogistische werking, ook nog als de ontwikkeling der larven tegengaande kunnen dienstig zijn. Zie: Archiv für Augen- und Ohrenheilkunde, Bd. II, 2te Abth., pag. 137.

27. Over de natuurlijke historie van het insect, dat bij den

mensch zulk een hevig lijden, als het hiervoren beschrevene, kan veroorzaken, zal op eene andere plaats van eene bevoegde zijde uitvoerig gehandeld worden.

Intusschen achtte ik het van gewicht, dat ook in deze bladzijden eenige bijzonderheden omtrent *Lucilia trifasciata* — zoo althans schijnt de moeder der larven gedoopt te moeten worden, — werden meegedeeld. Een onzer vaderlandsche entomologen, mijn geachte vriend en collega, de Heer F. J. M. HEYLAERTS JR., had de goedheid zich met het onderzoek der vliegen en larven te belasten. Door zijne welwillende tussenkomst ben ik tevens in staat gesteld eene *natuurgetrouwe* tekening van de vlieg in kwestie bij dit Proefschrift te voegen.

Ziehier wat hij mij over het een en ander schrijft:

»Zeer gaarne heb ik mij belast met het determineren der diptera en larven, waarvan in uwe dissertatie sprake is. Te aangename was mij uw voorstel, omdat het mij bij het bestudeeren der gezondene entozoa duidelijk gebleken is, dat de eer der prioriteit in het beschrijven der species in casu, wel degelijk aan een *Hollandsch* natuuronderzoeker toekomt. Ik ontving van u een fleschje met larven, blijkbaar volwassen, en een dito met vier stuks vliegen en een paar pas geboren maden.

»Een nauwkeurig onderzoek leerde mij, dat twee imagines, een paartje, behoorden tot het geslacht *Lucilia* MACQ.; de twee anderen tot het gen. *Sarcophaga* MEIG., evenals de twee voornoemde maden. De volwassen larven zijn mede tot het geslacht *Lucilia* behoorend, zooals bij de beschrijving blijken zal, en wij kunnen dus volstaan met ons te bepalen bij al datgene, wat in uwe zending tot laatstgenoemd geslacht behoort. Intusschen, aangezien de *Sarcophaga*-soorten, die, allen levendbarende zijnde, niet zelden hare maden afzetten in vuile ulcera en wonden en daarom door den geneeskundige, althans oppervlakkig, dienen gekend te worden, heb ik het niet ondienstig geoordeeld onzen geleerden dipteroloog, den Heer F. M. VAN DER WULP te 's Hage, die tevens een uitstekend entomologisch teekenaar is, te verzoeken beide species in plaat te brengen. De prachtige afbeeldingen, eenigszins vergrootte figuren met détails, hierbij gaande, toonen ten duidelijkste, dat ik niet aan eene verkeerde deur heb aangeklopt. Voor de welwillendheid in dezen getoond, ook in het

»revideren der determinatie, het aanwijzen van eenige hulpbronnen ter bestudeering en het vergelijken onzer species met »voorwerpen uit zijne eigene, voortreffelijke verzameling, kan ik dien hooggeschatten en geleerden beoefenaar der insectenkunde niet erkentelijk genoeg zijn.

»Van de *Sarcophaga*, die volgens den Heer VAN DER WULP »*S. amata* (?) WIED is, afstappend, zullen we achtereenvolgens »de larven en de imagines der *Lucilia*, die wel stellig, zooals »uit de proefnemingen van VAN WESSEM gebleken is, tot ééne »soort behooren, beschrijven.

»De larve is grijs gekleurd, levend vermoedelijk witachtiggeel, iets vleeschkleurig, heeft eene lengte van 9—12 mm. en »is aan het kopeinde smal, terwijl het anaal-segment breedstomp is afgesneden. Het lichaam bestaat in 't geheel uit elf »segmenten of ringen. Ieder segment wordt aan het benedenste »gedeelte begrensd door een eenigszins verheven ring, die met »haakjes bezet is. Aan de rugzijde van het vierde tot en met »het laatste segment staan deze haakjes regelmatig in rijen »naast elkander; doch aan de buikzijde worden de haakrijen »door eene dwarsche, gladde vlakte van elkaar gescheiden. Van »weerszijden worden nog een paar haakgroepjes aangetroffen. »Bij de drie eerste segmenten zijn de haakjes aan de rug- en »buikzijde op dezelfde wijze gerangschikt.

»Aan de onderzijde van het kopsegment worden de monddeelen aangetroffen, welke uit twee bolvormige, dwars-gerimpelde uitsteeksels bestaan, tusschen welke de kleine, scherpe, »niet uitgetande, zwarte kaken, als haakjes uitsteken. Oogen »ontbreken. De naar beneden als eene kap omgebogen huid »(*chaperon céphalique* van COQUEREL) is hier en daar met haakjes »bezet. Ter weerszijden van het kopsegment zijn de bovenste »of kopstigmata (*st. cephalica*) gelegen. Deze worden door een »hoornachtig plaatje, met acht naast elkaar liggende bultjes »voorzien, bedekt en beveiligd.

»Aan het laatste of anaal-segment vindt men, boven de »anus-opening, nog aan de achterzijde een ademhalings-toestel »(*fovea stigmatica*, caverne stigmatique van COQUEREL), welke »aan de onderzijde door eene dwarsche, uitstekende huidplooi, »die in twee hoornachtige uitsteeksels uitloopt, omgeven is. »In de diepte van die caverne stigmatique liggen zes stigmata »in twee groepen gerangschikt, door éénzelden chitine-ring »omgeven. — Het nut van dien dubbelen ademhalings-toestel

»bij een dier, dat zich in de weefsels *insereet*, zoomede de beveiligingsmiddelen, in den vorm van hoornachtige plaatjes en huidplooiën, springt onmiddellijk in het oog. (Vergelijk de afbeelding in de op het laatst van mijn brief genoemde werken.)

»De pop, die bij uwe zending ontbreekt, is bruin, iets roodachtig, onder en boven smal toeloozend; op de ringen zijn nog sporen der vroegere haakjes aanwezig.

»De imago, de vlieg, is (het mannetje) 7 tot (het vrouwtje) 8 mm. lang, de vleugels buiten rekening gelaten. De kop is »fraai goudgeel, het voorhoofd niet uitstekend, van achteren »bij het vrouwtje vrij breed, iets meer dan een vierde, bij het »mannetje daarentegen zeer smal, nog niet een achtste van de »geheele kopbreedte innemende; bij het vrouwtje met breed »bruinen, bij het mannetje met smallen, van boven breederen, »zwarten langsband; de kruin (vertex) bij beide geslachten donker; voorhoofdsborstels zwart, in twee rijen gerangschikt, niet »laag afdalend, langzamerhand korter wordend. Oogen naakt, »goudgeel-glanzig. Ocellen zeer duidelijk. Spriet en het derde »eerste en tweede lid, en het boven- en onderende van het derde »iets roodachtig. Dit laatste minstens viermaal zoolang als »het tweede. De sprietborstel, aan den wortel verdikt, is »mede bruinachtig. Het gezicht en de wangen lichter geel »dan de oogen, ook lichtgeel kort behaard. Mondrand iets »vooruitstekend, met twee zwarte, dikke mondborstels. Zuiger »bruin, palpen lichter.

»De thorax is glanzig-goudgroen, met drie langsstrepen van »eene zwartachtig violette kleur; van den schouder tot aan »het vasthechtingspunt des vleugels is mede eene onbepaalde »streep met violetten weerschijn. De borst en de zijden zijn glanzig-goudgroen. Het schildje is goudgroen met blauwachtigen »weerschijn. Thorax en schildje, vooral het laatste, met sterke, »langere en kortere zwarte borstels bezet. — Het achterlijf, bij »het mannetje smaller, met naar beneden en voren omgebogen »anaal-segment, bij het wijfje breder met uitgestoken oviduct, »heeft de kleur van den thorax en is ook, vooral op zijde en »aan het laatste segment, van zwarte borstels voorzien. De »anus bij het mannetje en de oviduct bij het vrouwtje zijn »zwartachtig. — De pooten zijn donkerbruin, heup en dij iets »donkerder, hier en daar met lange, zwarte haarborstels, aan »de achterschenen onregelmatig geplaatst, haken en voetballen »bij het mannetje iets verlengd. De vleugelschubben zijn vuil-

»geelachtig-wit, de vleugelschubben geelachtig. De vleugels hebben »eene rookkleurige tint, vooral donker aan het wortelgedeelte, »de vleugelpunt is lichter. De aderen zijn bruinachtig. Het »verloop der langs- en dwarsaderen is op de plaat duidelijk na »te gaan.

»Omtrent den naam onzer species kan ik u het volgende »melden:

»FABRICIUS (syst. antliatorum, anno 1805) spreekt van eene »*Musca macellaria*. Hij stelt de diagnose aldus: *M. antennis »plumatis, thorace cupreo nigro lineato, abdomine aeneo, pedibus »nigris. Habitat in Americae insulis.* — Ofschoon de korte »beschrijving wel iets of wat op onze soort past, vernietigt »het »*pedibus nigris*» het denkbeeld geheel, dat FABRICIUS »haar bedoelde.

»In 1847 beschreef de Heer H. J. VAN WESSEM (Lancet »1847—1848) de larven en imagines stellig van onze soort; hij »geeft echter geen bepaalden naam, omdat hij het dier, althans »niet specifiek, kent. De »*vrij rare* teekeningen, daarbij geleverd, laten geen twijfel over, dat het voorwerp zijner onderzoekingen onze *Lucilia* is.

»Eerst in 1848 komt van den terecht geschatten natuuronderzoeker, den Vice-Admiraal Q. M. R. VER-HUELL (Tijdschr. »voor Wis- en Natuurkundige Wetensch., 3de deel, afl. 4) eene »afbeelding (vrij slecht van de imago) met beschrijving van »larve, pop en vlieg, onder den naam van *Calliphora trifasciata*. »Latere onderzoekingen leerden, dat het geslacht niet is *Calliphora* maar stellig *Lucilia*. Het dier moet dus genoemd worden:

»*Lucilia trifasciata* VER-HUELL (!).

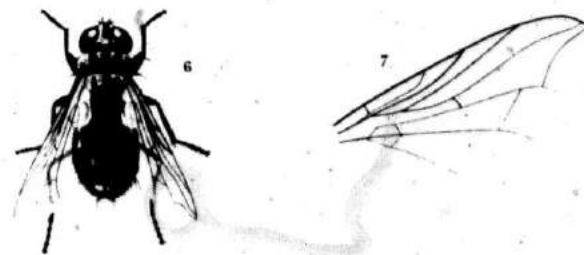
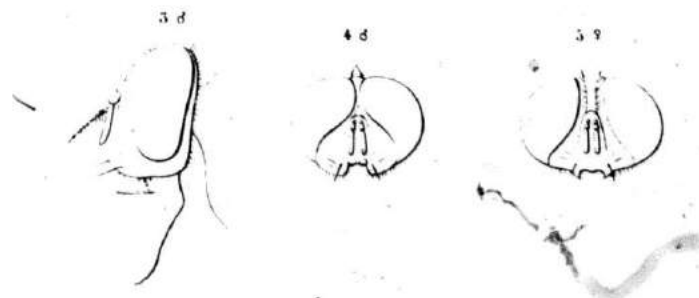
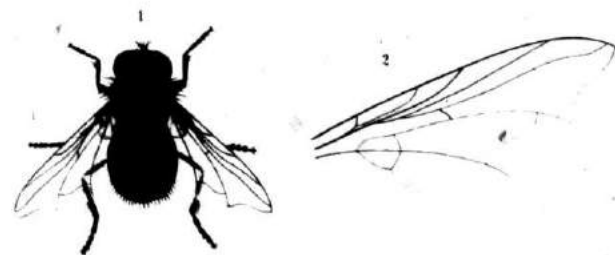
»De Heer VAN DER WULP, die exemplaren van den Admiraal »ontving, en ze nog in zijne collectie bezit, heeft die met uwe »specimina vergeleken, en ze volkomen daaraan gelijk bevonden. De later door Dr. COQUEREL (Annales de la Société

(*) Ware het niet strijdig met het gebruik in de Entomologie, dan zou ik mijn geleerden vriend in bedenking geven het insect *Lucilia trifasciata* VAN WESSEM te noemen. Nu het blijkt, dat FABRICIUS niet dezelfde soort kan gezien hebben, als die, welke door Nederlanders waarnemers beschreven of bedoeld wordt, komt aan mijn vroegeren ambtgenoot VAN WESSEM ontwijfelbaar de eer toe niet alleen de vlieg het eerst afgebeeld, maar zelfs in al hare gedaanteverwisselingen bestudeerd te hebben; van hem is ook de eerste mededeeling uitgegaan omtrent het waarnemen van het ziekteproces, dat de *Lucilia trifasciata* bij den mensch kan teweegbrengen.

entomol. de France, 3e Série, A. 1858, T. VI) als nova species beschrevene *Lucilia hominivorax* was ik eerst geneigd als synoniem met onze soort te beschouwen, doch nauwkeurige vergelijkingen der vleugeladeren en de *blauwe* kleur van het dier doen mij *vooreerst* van dat denkbeeld terugkomen."

Tot zooverre de belangrijke beschrijving van mijn geachten vriend.

Mijne nasporingen omtrent het voorkomen van *rhinitis pseudo-parasitica* in onze Oost-Indische bezittingen hebben tot dusverre geen voldoende resultaat opgeleverd. Dat die ziekte er onbekend zoude zijn, meen ik te mogen betwijfelen op grond, dat er een woord in de Javaansche taal is: »peloessen," hetwelk gebruikt wordt voor eene neusontsteking, die aan een worm wordt toegeschreven. Dit woord is afgeleid van »peloës," de naam van zulk een worm. (Zie: Mededeelingen van het Nederlandsche Zendelinggenootschap, Deel XII, waarin eene lijst van ziekten met de Javaansche namen voorkomt.)

1-5 *Lucilia trilineata* Verr. 6-8 *Sarcophaga amata* Wied.

STELLINGEN.

I.

Onjuist is wat Dr. A. BARDELEBEN in zijn Lehrbuch der Chirurgie und Operationslehre zegt: »Von Würmern in der Nasenhöhle (sogar in der »Stirnhöhle), ist nur bei älteren Schriftstellern »die Rede. *Neuere und zuverlässige Beobachtungen »der Art fehlen.*» (Vide: Bd. III, pag. 211.)

II.

Wanneer in tropische gewesten bij lijders aan ozaena of slepende neuskatarh zich verschijnselen eener met bloeding gepaard gaande *rhinitis acuta* voordoen, bestaat er waarschijnlijk, dat deze door larvenontwikkeling in de neusholten veroorzaakt zijn.

III.

De therapie bij *rhinitis pseudo-parasitica* vordert in de eerste en voornaamste plaats het doden der vliegenlarven *in situ*. Het tijdelijk opvullen der neusholten met olie is hiervoor de beste methode.

IV.

Eene rationeele behandeling van been- en voet-zweren vereischt rust, benevens zulk eene houding van het zieke lid, dat de aderlijke bloedsomloop door de zwaartekracht erin bevorderd wordt (aandwending van het hellend vlak).

V.

GÜNSBURG'S stelling, dat hereditaire syphilis *niet* besmettelijk is, mag in de practijk geene toepassing vinden.

VI.

Bij het catheteriseeren der tuba Eustachii is ITARD'S methode boven die van KRAMER te stellen.

VII.

Ter verwijdering van vreemde lichamen uit den uitwendigen gehoorgang dienen inspuitingen veelal gepaard te gaan met eene doelmatige houding van het hoofd, waardoor aan den gehoorgang eene hellende richting, met zijne opening als laagste punt, gegeven wordt.

VIII.

De behandeling van placenta praevia centralis volgens SEYFERT verdient navolging.

IX.

Het verwateren der koemelk, wanneer zij ter vervanging van de moedermelk aan zuigelingen

gegeven wordt, is voor dezen dikwijls eene bron van lijden in het eerste levensjaar; wellicht de aanleiding tot hun soms vroegtijdigen dood, en in ieder geval eene gewichtige oorzaak van zwakte op lateren leeftijd.

X.

Het hooge ziekte- en sterftcijfer van Europeanen tusschen de keerkringen moet meer aan hunne ondoelmatige levenswijze dan aan den invloed van het klimaat toegeschreven worden.

XI.

Bij het gerechtelijk-geneeskundig onderzoek der lijken van pasgeborenen kan in duistere gevallen de bevinding van den toestand der trommelholten licht verschaffen.

XII.

WREDEN'S methode voor het onderzoek der trommelholte is uit een gerechtelijk-geneeskundig oogpunt niet nauwkeurig genoeg te achten.

XIII.

De graad van gezichts- en gehoorscherppte, waarbij goed- of afkeuring voor den militairen dienst volgen moet, is niet zoozeer een geneeskundig, als wel een militair vraagstuk.

XIV.

Het behoorde wettelijk bepaald te worden, dat het geneeskundig onderzoek van lotelingen en an-

dere militieplichtigen bij de militieraden slechts door Officiëren van Gezondheid geschiede.

XV.

Het oprichten van een of meerdere leerstoelen voor de pathologie en therapie van tropische ziekten is voor een land met uitgebreide bezittingen tusschen de keerkaringen eene dringende noodzakelijkheid.

XVI.

Eenheid van stand in de geneeskunde is, zoowel in het belang der lijdende menschheid, als in dat van de wetenschap en van de geneeskundigen zelven, te handhaven.

 De in Aanteekening 27 genoemde plaat, zal aan hen, die van dit Proefschrift een exemplaar ontvangen, later worden toegezonden.